

Du är väl inte för DUVEN för att tillägna dig den lärdom prof. Thors i dag delar med sig i sin spalt? Om "duven" t.ex., och om fågeln hälsing som antagligen inte har något med vår huvudstads namn att göra.

En läsare tar upp böjningen av ordet **besluta**.

Av gammalt har ordet brukat böjas **besluter, beslöt, beslutit**. Böjningen **beslöt** i imperfektum är fortfarande den vanligaste hos oss och ställs främst också i Akademiens ordlista. Presensformen lyder **beslutar** eller **besluter** både hos oss och i Sverige, supinum är antingen **beslutat** eller **beslutit**.

Sluta har formen **slöt** i betydelsen **stänga**, men i betydelsen "avsluta" däremot **slutade**, t.ex. "Han slutade sitt arbete kl. 4".

En läsare har tänkt över ordet **helsing** eller **helsingi**, som i isländskan (också i nutiden) betecknar en gåsart. Också i svenskan har ordet **hälsing** betecknat en gåsart (den vitkindade gåsen). Läsaren tänker sig att fågelnamnet levat kvar i namn som **Helsingfors, Hälsingland** och **Helsingborg**. Ordet **hälsing** som beteckning för en sjöfågel (t.ex. ejder) är också känt i fin-

landssvenska dialekter.

Namnet **Helsingfors** och andra namn på **Hälsing-** har intresserat flera forskare. Främst vill jag nämna prof. Åke Granlund, som i sin fina avhandling "Studier över östnyländska ortnamn" har behandlat **Helsingfors** med flera namn mycket grundligt. I avhandlingen framhåller Granlund (s. 26), att fågelnamnet **hälsing** kan ingå endast i ett fåtal namn. Han tänker sig, att namnen på **hälsing-** i de flesta fall, bl.a. i **Helsing** och **Helsingfors**, innehåller **hälsing** 'person från Hälsingland' (en bildning till terrängbeteckningen **hals** "smalare ställe"). För min del vill jag speciellt framhålla, att **hälsing** ett slags sjöfågel" knappast har gett upphov till namn som det gamla sockennamnet **Helsing** eller inbyggarnamnet **hälsingar**.

En annan läsare vill veta hur allmänna uttryck som **leva upp till, det är upp till var och en, läsa in en mening i något** är i nutida svenska.

Av de konstruktioner som läsaren nämner är väl **det är upp till dig** "det beror på dig, det beror på din uppfattning" troligen vanligast (och finns i vissa dialekter). Det förekommer inte sällan i vanligt tal, även hos oss. Jag vet att uttrycket stöter många, men måste för min del medge att det hör till mitt eget språk, trots att det är en översättning av det engelska **it is up to you**.

Det andra uttrycket **leva upp till** förekom helt nyligen i Nyhetsmagasinet 7 dagar, där det hette att "Polens ledare kommer att försöka leva upp till det kravet". Uttrycket **leva upp till** "leva på samma nivå, motsvara" är ganska vanligt i modern svenska.

Uttrycket **läsa in en mening i något** har nyligen funnits t.ex. i Hbl. Det skulle ligga nära till hands att anse, att det är direkt påverkat av det engelska **to read into the text** "utläsa för mycket av texten". Det är dock inte så säkert att det här uttrycket är påverkat av engelskan.

Läsa in något i någonting är känt redan från seklets början t.ex. "läsa in sin tids filosofiska tankar" (i en viss text), och det svenska uttrycket anses bero på tyskans **einlesen**, ordagrant "inläsa".

Vad har ordet **duven** för en härledning? **Duven** "dåsig" är känt redan i medeltidens språk. Det lydde då **duvin** och anses vara släkt med ett isländskt ord **dofinn** "slapp" och med vårt vanliga **döv**.

Carl-Eric Thors

Om skärgårdsnamn handlar språkspalten i dag – mycket aktuellt eftersom det är till skärgården allas längtan står i juni-värmen. Dessutom blir vi påmind om några gamla och seglivade översättningsfel.

En signatur frågar om ursprunget till de åboländska sockennamnen **Nagu, Korpo** och **Houtskär**.

De tre namnen ställer namnforskarna inför besvärliga problem. – **Nagu** skrivs **Naw**, **Nawe** i den äldsta urkund där namnet uppträder, en på lågtyska skriven text från 1395. På 1400-talet uppträder i stället formen **Nägw** (socken) 1463. Jag antar därför att namnet tidigare uttalades med ett slags **v-ljud**, vilket sedan övergick till ett **g-ljud** (liksom det fornsvenska **stuva** som blev vårt **stuga**). Den frågande undrar om namnet kan vara besläktat med det älderdomliga ordet **nabo** "granne". (Det skulle i så fall vara besläktat med förleden **na-**, som finns i flera gamla nordiska sammansättningar). Det blir dock nödvändigt att undersöka, om namnet eventuellt utgår från någon finsk ordstam. – **Korpo** ingick 1436 i sammansättningen **Korposkaer**, dvs. "Korpo-skär" och 1466 i namnet **Korpostrom** "Korpostrom".

Kan namnet **Korpo** möjligen innehålla fågelnamnet **korp**? Namn med förleden **korp** (fågelnamnet) är rätt vanliga i våra skärgårdar. Westman som på 1930-talet utarbetade en avhandling om nyländska önamn nämner ett tiotal sammansättningar med **korp-**, och Karsten omtalar i sin bok om "Svensk bygd i österbotten" 3–4 namn på **Korp-**. Både i Nyland och i Österbotten är namnen på **korp** - sammansättningar, i motsats till namnet **Korpo**. En undersökning av namnet måste också beakta möjligheten att namnet utgår från en bildning till det finska **korpi** "ödemark".

Namnet **Houtskär** uppträder senare i urkunderna än **Korpo** och **Nagu**. Den äldsta skrivningen är väl **Houtosår** i den äldsta jordeboken 1540. Den formen pekar på ett ursprungligt **Hautsaari**, där **hauta** har kunnat avse ett djupare ställe i sjön. I namnet **Houtskär** har svenskans **skär** införts i efterleden i stället för "sår", som återgår på det finska **saari** (många liknande sammansättningar finns i öster-

bottniska namn). Bland åboländska namn på -sår kan nämnas **Ävensår**, som är ett ursprungligt **Ahvensaari**.

Bland de åboländska skärgårdsnamnen finns det åtskilliga namn som är ursprungligt finska. Jag väntar att de åboländska namnen småningom kommer att behandlas i den allmänna översikt över namnen i Svensk-Finland, som är under utarbetande.

En annan frågande tar upp några uttryck som kan återföras på tyskan. Han nämner först det tyska **wiederholen**, som i äldre finlandssvenskt juristspråk återges med **återhämta** (i stället för "upprepa").

Det är klart att vi inte i nutiden kan säga t.ex. "han återhämtade sitt påpekande att –". I äldre finlandssvenska var det däremot möjligt. Annu 1917 nämnde Bergroth frasen "Jag ber att i detta ärende få återhämta vad jag tidigare haft äran anföra". Bergroth påpekade att det uttrycket inte alls kunde förstås i Sverige. I ännu äldre (riks)svenska fanns däremot **återhämta** "upprepa".

Westes ordbok från 1807 nämner **återhemta** i betydelse som "récapituler, réitérer", m.a.o. "upprepa". Så sent som 1850–53 nämner A. F. Dalins för sin tid förträffliga ordbok **återhämta** i betydelsen "återupprepa".

Samma frågande undrar om det vanliga uttrycket **det kan man lugnt säga** möjligen är en (dålig) översättning av **das kann man laut sagen**, som egentligen betyder "det kan man säga (högt och) tydligt".

Det förefaller inte troligt. Det svenska **lugn** används om sägande, yttrande, uttalande i vanliga, uppenbart rent svenska uttryck som **ta saken lugnt, man kan lugnt påstå** (osv).

Samme frågande påpekar att det skenbart tyska uttrycket **Hast du mir gesehen** aldrig används av tyskarna själva. "Hur har uttrycket kommit till svenskan?"

Hast du mir gesehen är egenartat också så till vida, att det innehåller tyskans dativ **mir** i stället för **mich** som används efter **sehen**. Jag vågar inte framföra något bestämt påstående om ursprunget. En kanske tänkbar möjlighet vore att felaktiga högtyska kasusformer kommit in i folkspråket t.ex. i Berlin, en annan att någon svensk turist gärna använt det felaktiga tyska uttrycket.

Carl-Eric Thors